

Tudor Arghezi

Universul operei

Debutul îl are la 16 ani în revista “Liga ortodoxă”. Începând din 1910 Arghezi are o activitate forată susținută, în cadrul căreia conduce reviste și ziare cum sunt Cronica, Cuget românesc, Națiunea, Bilete de papagal. În 1927 editează primul volum “Cuvinte potrivite”. În 1947 primește premiul național de poezie. Este autor al unei piese de teatru: ”Seringa”. În 1955 devine membru al Academiei Române. Are tablete în 1929 “Icoane de lemn”, în 1936 “Poarta neagră”, în 1946 “Bilete de papagal” și în 1960 “Tablete de cronicari”. A scris romane ca “Ochii maicii domnului” (1934), “Cimitirul buna vestire” (1936) și Lina (1942).

Din poezia lui Arghezi se desprinde un univers tematic ce poate fi grupat:

1.) Lirica de dragoste, în cadrul căreia poetul exprimă atașamentul de ființa iubită, de lume și de viață în general. Are versuri în care rântă iubirea și se oprește asupra iubitei căreia îi face portretul:

“Obrajii tăi mi-s dragi
Cu ochii lor ca lacul
În care se oglindesc
Azurul și copacul”.

Arghezi cultivă o elegie erotică

3.) Poezia filozofico-religioasă: Psalmi

Una din laturile dominate ale poeziei argheziene stă sub semnul căutărilor filozofico-religioase. Ca toți mari poeți ai lumii și Arghezi a fost răscolit de o serie de probleme fundamentale legate de rostul omului pe pământ, a începuturilor existenței omului în univers, a perspectivelor care i se deschid, a morții care pune capăt zbaterilor omului pentru înfrumusețarea vieții. Poetul s-a războit cu fantomele divinității morții. Ispita cunoașterii o găsim în “Psalmi” di cadrul volumului “Cuvinte potrivite”. Motivul căutării divinității prezent în poezia argeziană încă de la primele poezii de după debut devin în “Psalmi” o obsesie tiranică și ea se prelungește în “Stihuri de seară” și “Hore”. Poetul este la început chinuit de îndoieli, dacă există sau nu Dumnezeu, de aceea în Psalmul al VI.-lea spune: “Pari când a fi, pari când că nu mai ești”. Arghezi nu poate înțelege tăcerea lui Dumnezeu și în același Psalm arată dorința de a fi în stare să intre în contact direct cu Dumnezeu:

“Siguri, acum în marea ta poveste
Rămân cu tine să mă mai măsoar
Fără să vreau să ies biruitor
Vreau să te pipăi și să urlu: Este?”

Oscilând între dorința de a afirma existența lui Dumnezeu și gândul că acesta s-ar putea reduce doar la o iluzie zadarnic întreținută poetul exclamă:

“Pentru credință sau pentru tăgadă,
Te caut dârș și fără de folos”.

Poetul ajunge să îl pândescă pe Dumnezeu ca pe un vânat și să îl amenințe cu nimicirea fizică:

“Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere
Și te pândesc în timp ca pe vânat
Să văd: ești șoimul meu cel căutat
Să teucid sau să-ngenunchi a cere”

În Psalmul al II.-lea poetul este mai neînduplecat:

“Cercasem eu cu aerul meu
Să te răstorn pe tine Dumnezeu
Tâlhăr de ceneri îmi făcui solia
Să-ți jefuiesc cu vulturii tăria”.

El ajunge să pună sub semnul întrebării existența lui Dumnezeu pentru că de la familia sfântă a tot puternicul n-a mai trimis nici un semn pentru scriitorii de rând, de aceea în unul din Psalmii publicați în 1959 arată că:

“Înverșunat de piedici să le sfărâm îmi vine
Dar trebuie-mi da seama să-ncep de-abia cu tine”.

Tema morții opune poetul în poezia “De-a v-ați ascuns” din volumul “Cuvinte potrivite”. Poezia duce cu gândul la “Mai am un singur dor” și “Miorița”. Poetul simte apropierea morții și așteaptă cu liniște interioară. Poezia este un testament oral lăsat copiilor de care se va despărți de moarte. Același presentiment al morții îl vom găsi în poezia “Poate că este ceasul” sau “Ora zece”. De la teamă și frică în fața morții poetul ajunge la groază în poezia “Duhovnicească”. În alte poezii Arghezi exprimă spaima în fața morții, așa cum este în poezia “Duhovnicească”. Atât în poezia “De-a v-ați ascuns” cât și în “Duhovnicească” poetul se oprește asupra felului de manifestare a morții. Spaima se transformă apoi în groază, moartea este văzută ca un cioplul de care nimeni nu poate scăpa și care îl va ia pe om când nici nu se așteaptă.

4.) O altă temă a liricii lui Arghezi este cel al *universului miniatural* al lumii mărunte și umilă: a florilor, al găzelor, lumea copilului. Poetul simte nevoia să cunoască culmile limpezi ale inocenței să-și consacre iubirea ființelor mici, copiilor, animalelor domestice, găzelor, florilor de câmp și de grădină. În volumele de poezii cum sunt “Cărticică de seară”, “Stihuri pentru copii”, “Hore” sau în volumele în proză “cartea cu jucării”, “Prisaca” întâlnim o lume de păsări, insecte, câini, oi, pisici, găinile din curte, în altele rândunicele, greierele, furnicile devin personajele unor poeme de o mare gingășie

lirică. La fel ca și un copil Arghezi se lasă încântat de spectacolul și nectarul. În poezia “O lăcustă” găsim o mică bijuterie însuflețită:

“Mi-a umblat în păpădie
O goangă cu pălărie
Și cămașe stacojae.
Avea fuste și manta
Tăiate din catifea
Și pieptari cu solzi de țiplă,
Căptușit care-un fel de sticlă”.

În alte poezii ca “Horă de șoareci” șoarecele este numit “o jucărie cu scamatonii”, gâza mică, numită “vaca lui Dumnezeu”, este o boabă de catifea căreia

“Dumnezeu când i-a făcut
Ființa di scuipat și lut
Cu o pensulă de zdreanță
A vopsit-o cu faianță
Și i-a pus ca din greșeală
Două coși cu căptușeală
În spinare
Ca să zboare”.

Universul acesta mărunț gravitează mai ales în lumea gospodăriei în care copilul ocupă un loc foarte important. Acest univers al copilului este populat de Zdreanță “Cel cu ochii de faianță” dar și de creioane colorate cu care copilul desenează realizând imaginea unor case în care poetul dorește să trăiască toți împreună.

Testament

Este poezia care deschide volumul “Cuvinte potrivite” din 1927 un fel de manifest literar.

În ce privește titlul semnifică o moștenire lăsată urmașilor. Testamentul se formează de obicei spre sfârșitul vieții sau al închegării unei opere. Paradoxal la Arghezi testamentul este așezat în deschiderea directoare ale creației sale. Este în același timp un masaj transmis prin vreme generațiilor viitoare cât și propriului crez artistic urmărit cu asiduitate de-a lungul întregii vieți.

Poezia “Testament” cuprinde o serie de idei deosebite de valoroase dintre care amintim:

1.) legătura dintre generații și responsabilitatea urmașilor față de înaintași. Scriitorul se adresează fiului său căruia nu-i lasă moștenire

“Drept bunuri, după moarte,
Decât un nume adunat pe-o carte”,

acesta fiind creația artistică, dar cartea este pentru ei “hrisovul cel dintâi”, și în același timp un punct final, dar și o treaptă în urma căreia se așterne un lung trecut de trudă și suferință, o adevărată istorie. Față de această istorie a durerii multisekulare creația poetică reprezintă clipa așteptată al împlinirii. Ea este de fapt sublimarea prin artă a muncii și umilinței îndurate de generațiile de țărani care l-au precedat

“Ca să schimbăm, acum, întâia oară,
Sapa-n condei și brazda-n călimară
Bătrânii-au adunat, printre plăvani
Sudoarea muncii sutelor de ani”.

Această carte este ieșirea la lumină din negura trecutului cu îndârjire și îndrăzneală, este expresia unui act de răzbunare, moșuind de demult și izbucnind în slova de foc a poeziei. Din amintirea și îndatorirea față de străbuni poetul făurește un idol, un Dumnezeu:

“Am luat cenușa morților din vatră
Și-am făcut-o Dumnezeu din piatră,
Hotar înalt, cu două lumi de poale,
Păzind în piscul datoriei tale”.

De fapt poetul se adresează fiului în numele înaintașilor, cartea devine act de pedepsire, de răzbunare:

“Durerea noastră surdă și amară
O grămădii pe-o singură vioară,
Pe care ascultând-o a jucat
Stăpânul, ca un țap înjunghiat”.

Poetul nu vorbește în numele său, ci în numele neamului de iobagi. Izbăvirea și răzbunarea străbunilor de fapt:

“E-ndreptățirea ramurei obscure
Ieșită la lumină din pădure”.

Înțelesul adânc al cărții născut din osândă și mânie acumulată scapă omului comun neștiutor și nedepins să talmăcească ceea ce se ascunde în adâncurile ei. Versurile sunt metaforice, iar metafora se bazează pe verbul de acțiune “numele este adunat pe-o carte”, seara este “răzvrătită”, cuvintele sunt “frământate”, ocară “se toarce”, osemintele sunt “vărsate”.

2.) Izvorul și natura limbajului poetic, modalitățile de expresie literară, lupta cu materia limbii. Lexicul poeziei are precizată sursa și anume limba populară:

“Din graiul lor cu-ndemnuri pentru vite
Eu am iscat cuvinte potrivite”.

Această limbă a fost folosită de străbuni. Această limbă nu este preluată ci trecută printr-un proces creator. Poetul a selectat acele cuvinte capabile să exprime durerea vieții înaintașilor când afirmă

“Frământate mii de stăpâni
Le-am prefăcut în versuri și icoane”.

Arghezi își exprimă preferința pentru cuvintele vechi expresive prin sensul lor. Criteriul selectiv are rolul de a arăta istoria socială a neamului său de iobagi și ideea de vechime. Vocabularul folosit sugerează suferință. Avem cuvinte: râpi, brânci, gropi adânci.

Zona de cuvinte definește lumea artei. În cadrul poeziei găsim folosite cuvinte arhaice (hrisov), se folosește verbul a cunoaște cu sensul de a știe. Avem forme regionale “sarică”, se folosește pronumele personal care însoțește verbele la perfectul simplu caracteristic graiului oltenesc, strămoșii poetului fiind olteni, “făcui, grămădii”.

Lumea

despre care vorbește poetul este o lume cu sarici a căror proveniență dură a urmat-o de-a lungul veacurilor un urcuș “pe brânci, prin râpi și gropi adânci”. Limba sugerează ideea de caznă, de eforturi neștiute, dar și de împotrivire tenace și surdă. Glasurile care au amuțit au fost de răspundere față de străbuni. Osemintele, cenușa devin simbolul năzuințelor neîmplinite și care își cer împlinirea prin opera poetului. Prin creația poetului s-a efectuat o mutație în ritmul istoriei. Această mutație este de fapt consecința actului de transformare a vorbelor sărace și simple într-o țesătură nouă de cuvinte cu metamorfoza graiului cotidian în artă. La Arghezi actul de creație devine sinonim cu munca. Poetul își revendică privilegiul de a fi tans suva care curge dea veacuri în cuvintele și cărora le înobilcasă sensul. Există în poezie două zone care alimentează expresia poetului:

1.) limbajul popular și familiar al lumii din care s-a ridicat poetul, lumea substantivelor râpi, gropi, vite, plāvani și care este lumea celor care au stat sub povara și blestemul biciului, al ocării, al noroaielor, al bubelor și mucegaiului.

2.) Există apoi lumea cuvintelor care prin antiteză prezintă lumea artei. Această lume a artei o redau substantivele concrete: icoane, muguri, coroane, și cele abstracte: visuri, frumuseți, prețuri noi.

Poezia începe cu o propoziție negativă care restrânge sfera noțiunii de avuție și o delimitează de celelalte bunuri. Începând cu versul al III.-lea complementele și subordonatele sunt aglomerate înaintea propozițiilor principale. Strofa următoare începe cu o propoziție imperativă care are valoare de îndemn, poruncă, dar și o datorie de la care urmașii nu au voie să se sustragă. Treptat ritmul se schimbă datorită repetițiilor incluse. În ultima strofă tensiunea scade dintr-o dată, verbele la participiu exprimă starea de pasivitate, de inerție spirituală. Impresia este întărită de epitetul “leneșă” așezat înaintea circumstanțialei și care arată apozitia dintre realizarea artei și felul receptării ei de noi:

“Întinsă leneșă pe canapea,
Domnița suferă în cartea mea.
Slova de foc și slova făurită
Împărechete-n carte se mărită
Ca fierul cald îmbrățișat în clește”.

Mesajul transmis prin poezie s-a dezvoltat pe coordonatele unei concepții despre artă care a rămas nealterată de-a lungul întregii activități al lui Arghezi.